

Araştırma Makalesi

HANEHALKI SORUMLUSUNUN YOKSULLUK OLASILIĞINI ETKİLEYEN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ: DÜZEY 1 BÖLGELERİ

Nurdan DEĞİRMENCİ¹ ORCID: 0000-0002-8759-8871

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye’de yoksulluğu etkileyen demografik faktörler hanehalkı sorumlusu bağlamında bölgesel olarak incelenmiştir. Bu amaçla TÜİK 2017 hanehalkı gelir ve yaşam koşulları anketinden derlenen verilere probit analizi uygulanmıştır. Bağımlı değişken yoksulluk sınırına göre 2 kategorili olarak tanımlanmıştır. Açıklayıcı değişkenler ise hane nüfusu, hanehalkı sorumlusunun yaşı, cinsiyeti, esas faaliyet durumu, medeni durumu, resmi nikâhının olup olmadığı, eğitim seviyesi ve genel sağlık durumudur. Bulgular değerlendirildiğinde, bütün bölgeler için hanehalkı sorumlusunun cinsiyeti, medeni durumu, resmi nikâhlı olup olmaması ve sağlık durumu ailenin yoksulluğu üzerinde anlamlı farklılık sergilememiştir. Bir diğer önemli bulgu ise hanehalkı sorumlusunun eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk olasılığının azalmasıdır.

Anahtar Kelimeler: *Yoksulluk, Hanehalkı, Probit Analizi*

Research Article

HOUSEHOLD HEAD’S DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS WHICH AFFECT PROBABILITY OF POVERTY: LEVEL 1 REGIONS

ABSTRACT

In this study, demographic factors concerning household head which affect the poverty of household in Turkey is examined locally. For this purpose, probit analysis was applied to the data obtained from TUIK 2017 household income and living conditions survey. The dependent variable is defined as 2 categories according to the poverty line. The explanatory variables are as the following: the household population, the age of the household head, the gender of the household head, the real activity status of the household head, the marital status of the household head, whether the household head has civil marriage, the education level of the household head, and the general health status of the household head. According to a common finding for all regions, gender, marital status, presence of official marriage and health status of the householder did not show any significant differences on the poverty of the family. Another important finding is that as the education level increases, the probability of poverty decreases.

Keywords: *Poverty, Household Head, Probit Analysis*

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fındıklı Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, nurdan.degirmenci@erdogan.edu.tr.
Makale Geliş Tarihi/Received: 15.06.2020, Makale Kabul Tarihi/Accepted: 09.10.2020.

1. GİRİŞ

Yoksulluk, kısaca refah düzeyi mutlak veya göreceli olarak minimum bir toplumsal yaşam standardı düzeyinin altında kalan kişinin statüsü olarak tanımlanır. Yoksulluğun bir başka tanımı, toplam gelirin yaşamı sürdürebilmek için gerekli olan minimum ihtiyaçları karşılayamaması durumu olarak yapılabilir. Dünya Bankası ise yoksulluğu, en düşük yaşam standardına ulaşamama durumu olarak tanımlamaktadır (Dünya Bankası, 1990: 26). Geçinmek için yeterli olanakları bulunmayan, belirli bir hayat standardından yoksun kalan kişiye ise kısaca yoksul denilmektedir.

Yoksulluk insan hayatı boyunca farklı zaman dilimlerinde, farklı seviyelerde ortaya çıkabilmektedir. Yoksulluğun tanımları ve boyutu toplumların sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerine göre farklılık arz edebilmektedir. Fakat boyutu, kavramsal içeriği ve önemi her ne kadar ülkeden ülkeye hatta kişiden kişiye değişse de bütün dünyada en temel amaçlardan biri yoksulluğun tamamen ortadan kaldırılması veya mümkün olduğunca azaltılmasıdır. Bu şekilde insanların daha mutlu olmaları ve dolayısıyla barışın ve toplumsal huzurun da artırılması amaçlanmaktadır. Bu sebeple yoksulluğun nedenleri ve ortadan kaldırılması ile ilgili geçmişten bu yana çok sayıda çalışma yapılmaya devam edilmektedir. Çünkü yoksulluk hem kavramsal açıdan hem de nicel açıdan dönemsel olarak pozitif veya negatif yönde sürekli değişen dinamik bir olgudur.

Türkiye’de aile reislerinin büyük çoğunluğunun erkek olduğu, ataerkil aile yapısının halen sürmekte olduğu ve demokrasi kültürünün toplumun diğer kesimlerindeki gibi aileler içinde de tam anlamıyla yerleşmemiş olduğu şeklinde ki görüşlerle literatürde yaygın olarak karşılaşılmaktadır (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010:117). Bu nedenle hanehalkı sorumlusunun demografik ve sosyal özelliklerinin ailenin refahı üzerinde büyük ölçüde belirleyici olduğu düşüncesinden hareketle bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın diğer çalışmalardan farklı yanı, yukarıda da ifade edildiği gibi ailelerin yoksulluğunu etkileyen demografik faktörlerin bütün aile bireyleri düzeyinde değil hanehalkı sorumlusu düzeyinde ele alınmış olmasıdır.

Toplumun en temel yapıtaşı durumunda olan aile ve hanehalkı, sosyoekonomik ve kültürel yapının maruz kaldığı değişimlerden etkilenebilmektedir. Bölgelerin birbirlerinden farklı geleneksel ve kültürel özellikleri nedeniyle hanehalkı sorumlusunun ailenin refahı üzerindeki etkilerinin de farklı olabileceği düşünüldüğünden, bu çalışma bölgeler bazında gerçekleştirilmiş ve böylece bölgelerin heterojen yapıda olup olmadıkları da araştırılmak istenmiştir. Özetle bu çalışmanın toplumdaki aile yapısının değerlendirilmesi ve bu yapının değişim karakteristiklerinin anlaşılması bakımından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu doğrultuda, çalışmada öncelikle yoksullukla ilgili yapılan ampirik çalışmaların bulgularına yer verilmiştir. Daha sonra analizlerde kullanılan veri seti ve yöntem tanıtılmıştır. Son olarak elde edilen bulgular sunulmuş ve yorumlanmıştır.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Yoksullukla ilgili literatür incelendiğinde, yoksulluğun tanımlanması, ölçülmesi ve tespit edilmesinde standart bir yaklaşımın olmadığı görülmektedir. Yoksulluğu etkileyen faktörlerin belirlenmesiyle ilgili önemli bir kısmı logit analiz yöntemleriyle gerçekleştirilmiş çalışmalarla karşılaşmaktadır. Konuya ilişkin çalışmalar incelendiğinde literatür aşağıdaki gibi kısaca özetlenebilir.

Devicienti (2002), 1990'lı yıllarda Britanya'da yaşayan bireylerin yoksulluklarının sürekli mi olduğu yoksa dalgalı bir seyir mi izlediğini araştırmıştır. Ayrıca bireylerin yoksulluğa giriş riskini ve yoksulluktan çıkış şanslarını da incelemiştir.

McKernan ve Ratcliffe (2002), yoksulluk literatüründe cevapsız kalmış olan bazı soruları cevaplandırmaya çalışmıştır. Bu sorulardan biri zaman içinde yoksulluk oranındaki değişimlerin arkasındaki dinamiklerin neler olduğu, bir diğeri ise bireylerin yoksulluğa giriş ve çıkış ihtimallerini etkileyen olguların neler olduğudur.

Okidi ve McKay (2003), Uganda'daki kronik yoksulluğun boyutlarını hane halkı panel verisini kullanarak 1992 ve 1999 yılları için analiz etmiştir. Uganda'daki kronik yoksulluğun yalnızca bölgesel olmadığını, aynı zamanda çeşitli temel hanehalkı özelliklerine de bağlı olduğu sonucuna varmışlardır.

Alisjahbana ve Yusuf (2003), 1993-1997 yılları için Endonezya'da hanelerin yoksul olmama, geçici yoksul olma ve kronik yoksul olma durumlarını etkileyen etmenleri Multinomial Logit model ile analiz etmişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre, hanehalkı bireylerinin sayısı, demografik özellikleri, fiziksel varlıklarının değeri ve konumunun yoksulluğu etkilediği belirlenmiştir.

Geda vd. (2005), 1994 yılındaki hanehalkı düzeyi verilerini kullanarak Kenya'da yoksulluğun olası belirleyicilerini iki durumlu ve sıralı logit modeller (binomial and polychotomous logit models) ile belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmada yoksulluk durumunun, hem kırsal hem de kentsel alanda eğitim düzeyiyle, hane halkı büyüklüğüyle ve tarımsal faaliyetlerle güçlü bir ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Muyanga, Ayiekox ve Bundiy (2006), Kenya'daki yoksulluk dinamiklerini inceleyip yoksulluğu kronik ve geçici unsurlara ayırtmıştır. İncelenen üç ayrı dönemde hanelerin büyük bir kısmının yoksulluk içinde sıkışıp kaldıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca kronik yoksulluğun geçici yoksulluğa göre daha önemli olduğu belirlenmiştir.

Bokosi (2006), Malavi'de hanehalkları arasındaki harcama ve yoksulluk dinamiklerinin kaynaklarını belirlemeye ve Malavi'deki yoksulluk dönemlerini probit ile modellemeye çalışmıştır. Sonuçlar, kişi başına düşen ekili alan ve hane büyüklüğündeki değişikliklerin yanı sıra hanehalkı reisinin eğitiminin de geçmişten bağımsız olarak yoksul olma olasılığı ile önemli derecede ilişkili olduğunu göstermiştir.

Nestic ve Giovanni (2007), hanehalkı bütçe anketleri temelinde 2002-2004 yıllarında Hırvatistan'daki yoksulluğun bölgesel farklılıklarını araştırmışlardır. Beş coğrafi

bölgenin her biri ve kırsal ve kentsel alanlar için Foster-Greere-Thorbecke (1984) yoksulluk sınıflarını ayrı ayrı tahmin etmişlerdir. Sonuçta, kırsal alanlardaki yoksulluk riskinin, kentsel alanlara göre neredeyse üç kat daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Kızılgöl (2008), 2002-2005 dönemi için Türkiye’de yoksulluğun belirleyicilerinin neler olduğunu ortaya koymak ve çeşitli göstergeler ışığında yoksulluğun boyutlarını belirleyebilmek için hanehalklarının yoksulluk durumlarını en küçük kareler (EKK) ve sıralı logit modelleriyle analiz etmiştir. Sonuç olarak yoksulluğun en önemli belirleyicilerinin hanehalkı bireylerinin eğitim durumu, hanehalkı büyüklüğü ve hanehalkının oturduğu yer olduğu ortaya konulmuştur.

Kızılgöl (2009) bir başka çalışmasında, Türkiye’de 2002-2006 dönemi için hanehalklarının genel refah ve yaşam standartlarını ortaya koyabilmek ve buna bağlı olarak yoksulluk risklerini belirleyebilmek amacıyla göreceli yoksulluk sınırına göre, bir hanehalkının diğer hanehalkları arasındaki konumunu logit ve sıralı logit yöntemleriyle belirlemeye çalışmıştır. Sonuç olarak, hanehalkı reisinin demografik özelliklerinden yaş değişkeninin yoksulluğun ölçümünde önemli bir faktör olduğu ortaya koyulmuştur. Yaş ilerledikçe hanelerin yaşam standartları artmakta, yoksullukları ise azalmaktadır. Ayrıca yoksulluk analizlerinde hanehalkı reisinin cinsiyeti, medeni durumu ve bağımlılık oranı etkisiz değişkenler olarak bulunmuştur.

Kızılgöl ve Demir (2010), 2002-2006 yılları arasında Türkiye’deki hanehalklarının yoksulluğunu belirleyen faktörleri logit model ile tespit etmeye çalışmışlardır. Sonuçlara göre, hanehalkı reisinin yaşı ve eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk riskinin azalmakta olduğu belirlenmiştir. Ayrıca kırsal kesimde yaşayan hane halkının yoksulluğunun daha fazla olduğu bulunmuştur.

Andriopoulou and Tsakoglou (2011), Avrupa Birliği Hanehalkı panelini kullanarak, 1994-2000 dönemi için 14 Avrupa ülkesinin dönemsel yoksulluk hareketlerini incelemişlerdir. İncelenen ülkelerin neredeyse tamamında yoksulluktan çıkma olasılığının, yoksulluk süresiyle ters orantılı olduğu bulunmuştur. Ayrıca yeniden yoksulluğa düşme olasılığının da yoksul olmadan geçirilen süre ile ters orantılı olduğu belirlenmiştir.

Aydın ve Güloğlu (2011), Türkiye’de 2000’li yıllarda nispi yoksulluğun nedenleri ve boyutlarını varyans analizi ile incelemişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre yoksulluğun, eğitim düzeyi çok düşük kişiler arasında, yevmiyeli veya geçici çalışanlar ile tarım sektöründe çalışanlar ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar arasında, 60 yaş ve üzerinde olanlar arasında ve kadınlar arasında diğer gruplara göre daha yaygın olduğu görülmüştür.

Çağlayan ve Dayıoğlu (2011), 2008 yılı için TÜİK’in hazırladığı hanehalkı bütçe verileri anketinden yararlanarak yoksulluk durumunu ve yaşam standartlarını etkileyebilecek faktörleri yarı parametrik logit modeller kullanarak belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmanın bulgularında, hanehalkı sorumlusunun mesleği, geliri,

çalışma durumu ve hanede çalışan birey oranının yoksulluğun temel belirleyicileri olduklarını ortaya koymuşlardır.

Şengül ve Fisunoğlu (2012), Adana kentsel kesiminde hanelerin sosyo ekonomik durumlarına göre yoksulluğun boyutunu ve yoksulluğun hangi sosyo ekonomik yapıdaki hanelerde daha yoğun olduğunu 2007-2009 dönemi için sıralı probit modeli ile tahmin etmeye çalışmışlardır. Sonuçta, yoksulluğun derinliği 4 ve daha fazla bireyli hanelerde daha yüksek bulunduğu, boşanmış ve eşi ölmüş kadınların evli kadınlara nazaran yoksulluğu daha yoğun yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca 65 yaş ve üstü yaş grubunda yer alan kadınların bu yaş grubundaki erkeklerden daha yoksul olduğu belirlenmiştir.

Dartanto ve Nurkholis (2013), 2005-2007 yılını kapsayan panel veri ile Endonezya'daki yoksulluk dinamiklerinin belirleyicilerini, haneleri yoksul, yoksulluğa giren, yoksulluktan çıkan ve yoksul olmayan şeklinde sınıflandırarak, sıralı logit model yaklaşımı ile incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda eğitim düzeyi, hanehalkı sayısı, fiziki varlıklar, istihdam durumu, sağlık koşulları, elektrige erişim yoksulluğun belirleyicileri olarak bulunmuştur.

Acar ve Başlevent (2013), Türkiye'de 2007-2010 dönemine ait TÜİK'in gelir ve yaşam koşulları anketinden faydalanarak panel binary model ile yoksulluğa giriş ve yoksulluktan çıkışta hangi değişkenlerin etkili olduğunu belirlemeye çalışmışlardır. Sonuç olarak eğitim süresi, ev sahipliği ve gelir artışları ile hanedeki emekli sayısındaki artışın yoksulluktan çıkış olasılığını arttırdığını, hane büyüklüğü, kayıt dışı çalışanların sayısındaki artışın ise yoksulluktan çıkış olasılığını azalttığını ortaya koymuşlardır.

Limanlı (2015), 2006-2009 dönemine ait gelir ve yaşam koşulları anketinden yararlanarak Türkiye'de yoksul kalmanın belirleyicilerini panel probit model ile tespit etmeye çalışmıştır. Bulgularda, sağlık koşulları, eğitim düzeyi hanehalkı yoksulluğunu etkileyen önemli değişkenler olarak bulunmuştur. Ayrıca hanehalkı reisi kadın olanların yoksulluğa daha açık olduğu belirtilmiştir.

Dalgıç vd. (2015), 2005-2011 döneminde Türkiye'de yoksulluğun fert ve haneye ilişkin çeşitli değişkenlere göre dağılımını ele alarak, yoksulluktan çıkışta ve yoksul olma durumuna geçişte söz konusu faktörlerin ne boyutta etkili olduğunu probit model ile belirlemeye çalışmışlardır. Bulgularda, kalabalık ailelerin yoksulluk riskinin daha yüksek olduğu, sosyal güvenlik sisteminden yoksun olmanın yoksulluk riskini arttırdığı, hanehalkı reisinin kadın olmasının ve eğitim seviyesindeki artışın yoksulluk riskini azalttığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sigeze ve Şengül (2018), çalışmalarında 2009-2012 dönemine ait TÜİK gelir ve yaşam koşulları araştırması panel mikro veri anketinden yararlanarak Türkiye'de hanelerin yoksulluktan çıkış, yoksulluğa geçiş ve kronik yoksulluk durumlarının belirleyicilerini rassal etkiler multinomial logit modeli ile belirlemeye çalışmışlardır. Elde edilen bulgulara göre hanehalkı reisinin ve hanenin özellikleri hanenin yoksulluk geçişi ve kronik yoksul olması üzerindeki etkileri farklılık göstermiştir.

Çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, hanehalkı bireylerinin sayısının, hanehalkı sorumlusunun cinsiyetinin, yaşının, medeni durumunun, fiziksel varlıklarının değerinin, hanehalkı bireylerinin eğitim durumunun, hanehalkı büyüklüğünün, hanehalkı sorumlusunun çalışma durumunun, mesleğinin ve gelirinin yoksulluğun belirlenmesinde önemli olduğu ortaya koyulmuştur. Özellikle hanehalkı sorumlusunun yaşının ve eğitim seviyesinin artmasının yoksulluk riskini azalttığı, kalabalık ailelerin yoksulluk riskinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca boşanmış ve eşi ölmüş kadınların evli kadınlara nazaran yoksulluğu daha yoğun yaşadıkları ve kırsal kesimde yaşayan hanehalkının yoksulluğunun daha fazla olduğu belirlenmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Analiz verileri TÜİK 2017 yılı hane halkı gelir ve yaşam koşulları araştırmasından fert ve hane anketlerinin derinlemesine incelenmesi yoluyla derlenmiştir. Analizde 22869 kayıt arasından tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen 761 kayıt kullanılmıştır (her bölgeden toplam kayıt içindeki oranına göre seçim yapılmıştır).

Çalışmada bağımlı değişken olarak, 2017 yılı ortalama yoksulluk sınırı dikkate alınarak yıllık toplam geliri 15000 TL.'den düşük olan bireylerin ait olduğu haneler "yoksul", diğerlerinin "yoksul olmayan" olarak sınıflandığı iki kategorili değişken oluşturulmuştur (TÜRK-İŞ Gıda+Gıda dışı yoksulluk sınırı verileri kullanılmıştır). Buradaki 15000 rakamı şöyle belirlenmiştir. Öncelikle 2017 yılı için 4 kişilik ailenin ortalama aylık yoksulluk sınırı rakamı olan 5000TL. 4'e bölünerek kişi başına aylık yoksulluk sınırı hesaplanmıştır. Daha sonra anket verilerinde hane geliri yıllık olarak verilmiş olduğu için kolaylık olması açısından bu değer 12 ile çarpılarak yıllığa dönüştürülmüştür. Analizdeki açıklayıcı değişkenler ise literatüre ve veri elde etme olanaklarına dayanarak Tablo 1'deki gibi belirlenmiştir.

Tablo 1. Analizde Kullanılan Değişkenler

Değişken	Tanım
PROB	Yoksulluk sınırının altında kalma olasılığı
HN	Hane nüfusu
Y	Hane halkı sorumlusunun yaşı: Dünya Sağlık Örgütü'nün 2018 yılı öncesi sınıflandırmasına uygun olarak 0-44 genç, 45-59 orta yaş, 60- yaşlı
CNS	Hane halkı sorumlusunun cinsiyeti; 1: erkek, 2: kadın
FD	Hane halkı sorumlusunun esas faaliyet durumu; 1: Çalışıyor, 2: İş arıyor 3: Emekli-işten ayrılmış
MD	Hane halkı sorumlusunun medeni durumu; 1: Evli, 2: Hiç evlenmedi, 3:Eşi öldü, 4: Boşandı, 5: Ayrı yaşıyor
RN	Hane halkı sorumlusunun resmi nikâhının olup olmadığı; 1: Evet, 2: Hayır
ES	Hane halkı sorumlusunun eğitim seviyesi; 1: Okuryazar değil, okul bitirmedi, ilkokul; 2: İlköğretim, ortaöğretim, lise, meslek teknik lise; 3: Yüksekokul, fakülte, yüksek Lisans, doktora
SD	Hane halkı sorumlusunun genel sağlık durumu; 1: Çok iyi, iyi; 2: Orta; 3: Kötü, Çok Kötü

Tablo 1'e göre açıklayıcı değişkenler hane nüfusu, hanehalkı sorumlusunun yaşı, hane halkı sorumlusunun cinsiyeti, hane halkı sorumlusunun esas faaliyet durumu, hane halkı sorumlusunun medeni durumu, hane halkı sorumlusunun resmi nikâhının olup olmadığı, hane halkı sorumlusunun eğitim seviyesi, hane halkı sorumlusunun genel sağlık durumudur.

Çalışmada probit analiz yöntemi kullanılmıştır. Probit analiz nitel tercih modellerinden biridir. Bağımlı değişkenin nitel olduğu analizler için uygun bir yöntemdir. Burada bağımlı değişkenin alacağı değer değil, bağımlı değişkenin belli bir değeri alma olasılığı tahmin edilmekte ve birimler bu olasılık değerlerine göre uygun kategorilere yerleştirilmektedir. Probit modelde bağımsız değişkenlerin doğrusal bir kombinasyonu, standart normal olasılık dağılımının tersi olarak ifade edilir. Formülasyonu aşağıdaki gibidir (Finney, 1952):

$$\Pr(y = 1|x) = \Phi(x\beta) \quad (1)$$

$$\Phi(X\beta) = \int_{-\infty}^{x\beta} \Phi(z)dz = \pi \quad (2)$$

$$\Phi(z) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{z^2}{2}} \quad (3)$$

$$\Phi^{-1}(\pi) = X\beta = \beta_0 + \beta_1x_1 + \dots + \beta_nx_n \quad (4)$$

Burada $\Phi(X\beta)$ kümülatif standart normal dağılımı göstermektedir.

4. BULGULAR

TÜİK Düzey 1 sınıflamasına göre yedi bölge için, ayrı ayrı elde edilen en iyi probit modeller Tablo 2'de ki gibidir. Model uyum iyiliği ölçüsü olarak ki-kare ve bunlara ilişkin p değerleri de tabloda sunulmuştur.

Tablo 2. Probit Modeller

Kod	Bölge	Model	Ki-Kare (P Değeri)
TR1	İstanbul	PROB=1.487-0.781**ES+1.521FD3*	70,68140 (0,1226)
TR2	Batı Marmara	PROB=1.995**-0.854**ES	49,79543 (0,1631)
TR3	Ege	PROB=-2.254**+0.719**HN-0.507**ES+0.500**Y	49,53588 (0,9996)
TR4	Doğu Marmara	PROB=1.693+0.306*HN-1.346**ES	63,42127 (0,2624)
TR5	Batı Anadolu	PROB=2.102**-0.972**ES	69,10443 (0,1122)
TR6	Akdeniz	PROB=-1.413+0.761**HN+0.729*FD1-0.904**ES	77,21241 (0,9624)
TR7	Orta Anadolu	PROB=1.067+0.371*HN-0.957**ES	48,82407 (0,1875)
TR8	Batı Karadeniz	PROB=1.730**-0.952**ES	72,01036 (0,1190)

TR9	Doğu Karadeniz	PROB=4.64**-.0,803**Y-1.491**ES	56,81368 (0,1318)
TRA	Kuzey Doğu Anadolu	PROB=0.816+0,735*HN-1.494**ES	61.51278 (0,1082)
TRB	Orta Doğu Anadolu	PROB=1.375*+0,305*HN-0.967**ES	53,41280 (0,4970)
TRC	Güney Doğu Anadolu	PROB=3.184+0.660*HN-1.751*Y-1.144**ES+3.499**FD2	58,30297 (0,9923)

*: $P < 0.05$, **: $P < 0.01$

Bütün bölgeler için ortak bir bulguya göre hanehalkı sorumlusunun cinsiyeti, medeni durumu, resmi nikâhlı olup olmaması ve sağlık durumu ailenin yoksulluğu üzerinde anlamlı farklılık sergilememiştir. Bir diğer önemli bulgu ise eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk olasılığının azalmasıdır. Bunlara ilaveten bölgelere özgü diğer bulgular şu şekildedir:

İstanbul bölgesinde yoksulluğu belirleyen en önemli değişken faaliyet durumudur. Ancak burada esas farklılık hanehalkı sorumlusu emekli olan ailelerde ortaya çıkmıştır. Yani hanehalkı sorumlusu emekli olan ailelerin yoksul olma olasılıkları halen çalışmakta olanlara göre önemli derecede yüksek bulunmuştur. Ege'de ise en önemli değişken hane nüfusedir ve hanehalkı sorumlusunun yaşı ile hane nüfusu arttıkça yoksulluk olasılığı artmaktadır. Doğu Marmara'da en önemli değişken eğitim seviyesi olmakla birlikte hane nüfusu yoksulluk olasılığını artıran önemli bir değişkendir. Akdeniz bölgesinde de eğitim seviyesi en etkili değişken olarak belirlenmiştir. Buna ilaveten hane nüfusu yoksulluk olasılığını olumsuz etkileyen bir değişkendir. Ayrıca bu bölgede hanehalkı sorumlusu iş aramakta olan ailelerin yoksul olma olasılığı halen çalışmakta olanlara göre çok daha yüksektir. Orta Anadolu'da eğitim seviyesi yoksulluk olasılığını azaltmasına karşın hane nüfusunun artması yoksulluk olasılığını artırmaktadır. Doğu Karadeniz'de eğitim seviyesi gibi hanehalkı sorumlusunun yaşı da arttıkça yoksul olma olasılığı azalmaktadır. Kuzey Doğu ve Orta Doğu Anadolu'da hane nüfusu, eğitim seviyesine göre ikinci derecede etkili değişkendir. Hane nüfusu arttıkça yoksul olma olasılığı da artmaktadır. Güney Doğu Anadolu'da ise ailelerin yoksulluk olasılığını etkileyen değişkenler eğitim seviyesine ilaveten hane nüfusu, hanehalkı sorumlusunun yaşı ve faaliyet durumudur. Hane nüfusu yoksulluk olasılığını artırırken hanehalkı sorumlusunun yaşı bu olasılığı azaltmaktadır. Ayrıca bu bölgede hanehalkı sorumlusu emekli olan ailelerin yoksul olma olasılığı halen çalışmakta olanlara göre daha yüksektir.

Değişkenler açısından bulgulara baktığımızda ise bütün bölgelerde etkili olmakla birlikte eğitim seviyesinin yoksulluk olasılığını en fazla etkilediği bölgeler Kuzey Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgeleridir. Halen bir işte çalışıyor olup olmama durumunun en etkili olduğu bölge Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Aile nüfusu arttıkça yoksul olma olasılığı bütün bölgelerde artmakla birlikte en fazla Akdeniz bölgesinde etkili olmaktadır. Ege bölgesinde hanehalkı sorumlusunun yaşı arttıkça

ailenin yoksulluk olasılığı artarken, Doğu Karadeniz ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde ise durum tam tersidir.

5. SONUÇ

Bu çalışmada TÜİK 2017 hane halkı gelir ve yaşam koşulları anketinden derlenen verilere probit analiz yöntemi uygulanarak, Türkiye’de yoksulluğu etkileyen demografik faktörler hanehalkı sorumlusu bazında bölgesel olarak incelenmiştir.

Çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde bölgelere göre yoksulluk üzerinde ortak değişkenlerin yanısıra birbirinden farklı değişkenlerin de etkili olduğu görülmüştür. Bu nedenle yoksulluğun azaltılmasında veya yok edilmesinde bölgelerin karakteristik özelliklerine uygun politikaların geliştirilmesi ve uygulanması yerinde olacaktır. Ayrıca çalışmada genel olarak hanehalkı sorumlusunun eğitim seviyesinin ve aile nüfusunun en etkili değişkenler oldukları belirlenmiştir. Hane nüfusunun yoksulluk üzerinde en etkili olduğu bölge olarak Akdeniz bölgesinin ön plana çıkması şöyle açıklanabilir. Eğer Akdeniz bölgesinde aileler yoksul olanlar ve olmayanlar olarak 2 gruba ayrılırsa kalabalık ailelerin yoksul gruba girdikleri görülür. Ayrıca, her ne kadar bu çalışmada bir değişken olarak işsizlik oranı kullanılmamış olsa da, aile nüfusu ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi yorumlarken işsizlik oranının da dikkate alınması uygun olacaktır. Çünkü işsizlik oranının hane nüfusu ile yoksulluk olasılığı arasındaki ilişki üzerindeki pozitif aracı etkisinin varlığı açıktır. Basitçe söylenebilir ki işsizlik oranı azaldıkça söz konusu ilişkinin derecesi azalacaktır.

Bu çalışmadan elde edilen analiz bulguları göstermiştir ki yoksulluğu etkileyen demografik faktörler bölgelere göre farklılıklar sergilemektedir. Bunda bölgelerin sosyokültürel özellikleri büyük ölçüde etkilidir. Ancak bu çalışmada kullanılan verilerin sadece 2017 yılına ait olması araştırmanın önemli bir kısıtıdır. Birçok yıl için analizler tekrarlanarak veya panel veri analizleri yapılarak yorumlar genelleştirilebilir. Ayrıca gelecek araştırmalar için değişken sayısının artırılması ve çeşitlendirilmesi, değişkenlerin ağırlıklandırılması ve farklı nitel tahmin yöntemlerinin kullanılması uygun olacaktır. Değişkenlerin ağırlıklandırılması aşamasında uzman görüşlerine dayalı çok kriterli karar verme tekniklerinin kullanılması düşünülebilir.

KAYNAKÇA

Acar, A. & Başlevent, C. (2013). Examination of the transition of Turkish households into and out of poverty between 2007-2010. EcoMod No 5779, <https://econpapers.repec.org/paper/ekd004912/5779.htm>, Erişim Tarihi: 10.11.2019.

Alisjahbana, A. & Yusuf, A. A. (2003). Poverty dynamics in Indonesia: panel data evidence. Working Paper in Economics and Development Studies, Erişim adresi: <https://ideas.repec.org/p/unp/wpaper/200303.html>, Erişim Tarihi: 5.11.2019.

Andriopoulou, E. & Tsakloglou, P. (2011). The determinants of poverty transitions in Europe and the role of duration dependence. <http://ftp.iza.org/dp5692.pdf>, Erişim Tarihi: 05.10.2020.

Aydın, K. T. & Güloğlu. (2011). Türkiye’de nispi yoksulluğun sosyo-ekonomik analizi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 60, 89-118.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010). Türkiye’de Aile Değerleri, Ankara.

Bokosi, F.K. (2006). Household poverty dynamics in Malawi. MPRA Paper. https://mpr.ub.uni-muenchen.de/1222/1/MPRA_paper_1222.pdf, Erişim Tarihi: 05.10.2020.

Çağlayan, E. & Dayıoğlu, T. (2011). Comparing the parametric and semiparametric logit models: household poverty in Turkey. *International Journal of Economics and Finance*, 3(5), 197-207.

Dalgıç, B., İyidoğan Varol, P. ve Güven, A. (2015). Yoksulluk ve yoksulluk geçişlerinin belirleyenleri: Türkiye örneği. *Sosyoekonomi*, 23(24), 51-70.

Dartanto, T. & Nurkholis (2013). The determinants of poverty dynamics in Indonesia: evidence from panel data. *Bulletin of Indonesian Economic Studies*, 49(1), 61-84.

Devicienti F. (2002). Poverty persistence in Britain: a multivariate analysis using the BHPS, 1991-1997. *Journal of Economics*, 9, 307-340.

Dünya Bankası (1990). *World development report 1990: poverty*. World Development Report. New York: Oxford University Press.

Finney, D.J. (1952). *Probit analysis: a statistical treatment of the sigmoid response curve (2nd ed.)*. Cambridge University Press.

Geda, A., Jong, N., Kimenyi, M. S. & Mwabu, G. (2005). Determinants of poverty in Kenya: a household level analysis. www.econ.uconn.edu/working/2005-44pdf. Erişim Tarihi:11.10.2019.

Kızılgöl, Ö. (2008). Yoksulluğun belirleyicileri: Türkiye örneği. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 45(526), 79-92.

Kızılgöl, Ö. (2009). Türkiye’de yoksulluk sorunu: ekonometrik bir bakış. Yayınlanmamış doktora tezi, *Dokuz Eylöl Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, İzmir.

Kızılgöl Ö. & Demir, Ç. (2010). Türkiye’de yoksulluğun boyutuna ilişkin ekonometrik analizler. *Business and Economics Research Journal*, 1(1), 21-3.

Limanlı, Ö. (2015). Intertemporal poverty in Turkey. *Procedia Economics and Finance*, 30, 487-497.

McKernan, S.M & Ratcliffe, C.E. (2002). Transition events in the dynamics of poverty. The Urban Institute, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2205860>, Erişim Tarihi: 05.10.2020.

Muyanga, M., Ayiekox, M. & Bundiy, M. (2006). Determinants of transient and chronic poverty: evidence from Kenya. PMMA Network Session Paper, http://www.pep-net.org/sites/pep-net.org/files/typo3doc/pdf/files_events, Erişim Tarihi: 05.10.2020.

Nestic, D. & Giovanni, V. (2007). Regional poverty in Croatia. Social Policy and Regional Development Proceedings, https://www.eizg.hr/UserDocsImages/djelatnici/znanstvenici/Nestic-Regional_Poverty_in_Croatia.pdf, Erişim Tarihi: 05.10.2020.

Okidi, J. A. & Mckay, A. (2003). Poverty dynamics in Uganda: 1992-2000. CPRC Working Paper No 27, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1754443, Erişim Tarihi: 05.10.2020.

Sigeze, Ç. & Şengül, S. (2018). Türkiye’de yoksulluğun rassal etkiler multinomial logit model ile incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 503-521.

Şengül S. & Fisunoğlu H. M. (2012). Adana kentsel kesiminde yoksulluk ve yoksulluğun belirleyicileri. *İktisat, İşletme ve Finans*, 27, 59-84.